16

ROMAN KAHRAMANLARI

Üç Aylık Edebiyat Dergisi ▪ Ekim/Aralık 2013 ▪ Fiyat 15 ₺

Çocuk ve Gençlik Edebiyatı

Ursula K. Le Guin

Eril dilin içinde bir kadın olarak yazmak
Ursula K. Le Guin'in Çocuklara Sunduğu Özgür Dünya
Kendi Yolculuğunu Anlatan Bir Seyyah
"İdeoloji" Olarak Teknik ve Bilim" ya da Mülksüzler
Yokluğun Varlığına, Varlığın Roma'ya Armağan Olsun Lavinia

Homeros-İlyada

Mitolojiden Arkeolojiye Troia Düş mü Gerçek mi
En "kahraman" Akhilleus
Helen ve tasvir edilmeyen güzelliği

Fıkra Kahramanları

Mustafa Duman /
Till Eulenspiegel

Fransız Devrimi Roman Kahramanları

Sevgi Soysal

Aşka yürüyen, Aşkla Yürüyen Kırmızı Başlıklı Kız: Sevgi Soysal
Toplumdan Bireye/Bireyden Topluma Bir Sarmal: Sevgi Soysal Romanı
Kahramanı, Yenişehir ve İnsanları
Memleketimizden Kadın Manzaraları
Kahraman Romancım: Sevgi Soysal
Kahrolsun Telefon ya da "Bağzı Şeyler"
Hoş Geldin Ölüm-Yorgunluk
Yürümek-Paltosunu Aldı Vestiyerden

Resimlenmiş Romanlar

Okay / Clarissa, Stefan ZweigOlga
Hannan Bik / Michael Kohlhaas: Adaleti Tekrar Düşünmek
Nezihe Altuğ / "Simurgname"nin Roman Kahramanları
Sezen Lermi / Cengiz Aytmatov - Toprak Ana

ISSN 1309-4408
9 771309 440002

Ali Tilbe | Ari Çokona | Arzu Demir | Aslı Perker | Ayşe Akaltun | Ayşe Lahur Kırtunç | Ayşegül Yiğit | Ayten Er | Çiğdem Sezer | Efnan Dervişoğlu | Emin Özcan | Gülcan Ak Tatar | Gülsüm Cengiz | Halim Şafak | Hande Öğüt | Hanife Türkseven | Hannan Bik | Hülya Soyşekerci | İo Çokona | Mustafa Duman | Mürselin Kurt | Necdet Neydim | Nedim Kula | Nezihe Altuğ | Olga Okay | Özgür Çelik | Rüstem Aslan | Semiramis Yağcıoğlu | Sezen Lermi | Şirvan Erciyes | Tekgül Arı | Turgut Çeviker | Tülin Tankut

ROMAN KAHRAMANLARI

SAYI 16- Ekim/Aralık 2013- Üç ayda bir yayımlanır

ATT Basım Yayın Reklam Org. İnş. San. ve Tic. Ltd Şti
e Heyamola Yayınları adına sahibi ve
Genel Yayın Yönetmeni:
Ömer Asan

Yayın Danışmanı:
Cray Canberk

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
Mehmet İlhan

Editör:
İbrahim Dizman

Kurumsal Kimlik ve Logo Tasarımı:
Büyümbike Güvenç

Grafik Tasarım:
Murat İlhan

© Heyamola Yayınları

ISSN: 1309-4408

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı
Yayıncı Sertifika No: 12368 / Matbaa Sertifika No: 12468
Basım Tarihi: 1 Ekim 2013, İstanbul, 3 aylık süreli yayın.

Bu derginin tüm yayın hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir biçimde çoğaltılamaz.

Baskı ve Cilt: Ege Reklam Basım Sanatları San. Tic. Ltd. Şti.
Ege Plaza, Esatpaşa Mah., Ziyapaşa Cad., No:4
Ataşehir / İstanbul Tel: 0216 470 44 70 Faks: 0216 472 84 05
www.egebasim.com.tr

ATT Basım Yayın Reklam Org. İnş. San. Tic. Ltd. Şti.
Yalı Mah., Küçükyalı Cad., Kuyu Sok., Mete Apt., No. 4/1
Maltepe / İstanbul Tel: 0 216 371 17 37 Faks: 0216 371 50 71
heyamola@heyamola.net - www.heyamola.net

www.romankahramanlari.com / editor@romankahramanlari.com

Homeros Akademisi

Klasik bir öğretmen, öğrenci, çalışan veya işadamı yaşamı; evden işe, işten eve. Devamında her şey dâhil olan, olmayan, aklın işten uzaklaştırılmaya çalışıldığı sözde tatillerden mi ibarettir?

Bilinçaltında veya iş başvurularında kalan edebiyat, sinema, tiyatro, müzik, spor, kitap vb. eğilimler artık geride mi kaldı?

Tek yol iş yaşamında başarılı olmak, yerini korumak, doruklarda kalmayı başarabilmek midir?

Bir de, yaşamımız boyunca taşımak zorunda olduğumuz, sürekli saldırılan, hedeflenen, kolay ulaşılabilinen, az, orta, yüksek gelirli olarak kategorize edilen modern tüketici kimliklerimiz var. Üstelik davranışlarımız bilimsel araştırmalarla önceden tahmin edilebilir hale geldi ve ne yazık ki artık o çok değerli sırlarımız yok.

İrademiz dışında geldiğimiz dünyada bizim için kurgulanan yaşam bu mudur?

Değildir ve asla öyle olmamalı.

Olmaması için Heyamola Yayınları ve Roman Kahramanları Dergisi'nin lokomotif rol üstlendiği bir girişim var artık: Homeros Akademisi.

Homeros Akademisi, size insanlığın bin yıllardır biriktirdiği bilgiye ulaşmanızda yol gösterici rol üstlenecek. Ağırlıklı olarak edebiyat üzerinden ve interaktif bir yöntemle gerçekleştireceğimiz seminerler aracılığıyla "entelektüel sermaye" konusunda fikir sahibi olacaksınız. Sonrası sizin gelecekle kurmak istediğiniz ilişkiyle doğru orantılı bir yolculuktur.

Ayrıntılı bilgiler **Homeros Akademisi** adlı **facebook** sayfamızda paylaşılmaktadır.

Güzel günler için..

Ömer Asan

İçindekiler

Çocuk ve Gençlik Edebiyatı ■ 4

Türkiye'de Gençlik Edebiyatı ve Bu Alanın Tanım ve Uygulama Sorunları
Necdet Neydim — 5

Değişen Toplumsal Koşulların Karakterlere Yansıması
Gülsüm Cengiz — 11

Öykü ve Romanda Her Ana Figür Kahraman mıdır?
Necdet Neydim — 18

A ile A "Anna Frank'ın Günlüğü" ile "Ayşe'nin Günleri"nde İki Karakterin Karşılaştırılması / Tülin Tankut — 22

Bülbülü Öldürmek: Güneyin Kapanmayan Yarası
Ayşe Lahur Kırtunç — 26

Çalıkuşu'nun Öncü ve İdealist Genç Kızı "Feride"
Hülya Soyşekerci — 32

"Bizden Başka Canavar Yok": Sineklerin Tanrısı ya da Masumiyetin Sonu
Semiramis Yağcıoğlu — 37

Bizim Hayvan Çiftliğimiz
Aslı Perker — 47

Fransız Devrimi Roman Kahramanları ■ 54

Gerçek ve İdeal İzleğinde, Victor Hugo'nun Doksan Üç'ünde Fransız Devrimini Yeniden Düşünmek / Gülcan Ak Tatar — 55

Devrim Karşıtı Bir Başkişi: Marki de Lantenac
Prof. Dr. Ayten ER — 66

Fransız Devriminin Kurgusal Kahramanı: Jean-Jacques Rousseau
Prof. Dr. M. Emin Özcan — 71

Evariste Gamelin, İnsanlık Adına İnsani Değerlerin Çiğnenmesine Gözlerini Kapayan Bir Devrimci / Prof. Dr. Nedim Kula — 76

Devrim Savaşları ve Yazgı Kurbanı Kahramanlar: Balzac'tan Les Chouans ou La Bretagne en 1799 / Ali Tilbe — 80

Ursula K. Le Guin ■ 88

Eril dilin içinde bir kadın olarak yazmak
Hande Öğüt — 89

Ursula K. Le Guin'in Çocuklara Sunduğu Özgür Dünya
Hülya Soyşekerci — 94

Kendi Yolculuğunu Anlatan Bir Seyyah
Şirvan Erciyes — 100

"'İdeoloji' Olarak Teknik ve Bilim" ya da Mülksüzler
Halim Şafak — 104

Yokluğun Varlığına, Varlığın Roma'ya Armağan Olsun Lavinia
Özgür Çelik — 110

Sevgi Soysal 112

Aşka yürüyen, Aşkla Yürüyen Kırmızı Başlıklı Kız: Sevgi Soysal
Çiğdem Sezer 113

Toplumdan Bireye/Bireyden Topluma Bir Sarmal: Sevgi Soysal Romanı
Ayşegül Yiğit 114

Kahramanı, Yenişehir ve İnsanları
Efnan Dervişoğlu 116

Memleketimizden Kadın Manzaraları
Mürselin Kurt 122

Kahraman Romancım: Sevgi Soysal
Hanife Türkseven 128

Kahrolsun Telefon ya da "Bağzı Şeyler"
Ayşe Akaltun 132

Hoş Geldin Ölüm – Yorgunluk
Tekgül Arı 135

Yürümek – Paltosunu Aldı Vestiyerden
Arzu Demir 138

Homeros-İlyada 142

Mitolojiden Arkeolojiye Troia Düş mü Gerçek mi
Rüstem Aslan 143

En "kahraman" Akhilleus
Ari Çokona 153

Helen ve tasvir edilmeyen güzelliği
İo Çokona 160

Halkların Fıkra Kahramanları: 3 166
Almanların Fıkra Kahramanı Till Eulenspiegel / Mustafa Duman

Resimlenmiş Hikâye ve Romanlar ya da Resimlenmiş Metinler 172
Turgut Çeviker

Clarissa, Stefan Zweig / Olga Okay 178

Michael Kohlhaas: Adaleti Tekrar Düşünmek / Hannan Bik 181

"Simurgname"nin Roman Kahramanları / Nezihe Altuğ 184

Cengiz Aytmatov – Toprak Ana / Sezen Lermi 188

Kahramanı, Yenişehir ve İnsanları

Efnan Dervişoğlu

Ankara'da, Kızılay'dan Kolej'e uzanan Ziya Gökalp Caddesi'ne açılan sokaklarla Kızılay Meydanı'ndan Sıhhiye'de Orduevi'nin bulunduğu yere kadar olan alanı içine alan bölge Yenişehir olarak adlandırılmıştır.

"1925 yılının Mart ayında, Ankara kentsel yerleşim alanının güneyinde, demiryolunun ötesinde kalan boş alan kamulaştırılarak Yenişehir'in inşası için ilk adım atılmış olur. (...) Başkentin odağı olarak Yenişehir genç ulusun iradesini ve ideallerini temsil edecek ve aynı zamanda hem yeni idare şeklinin hem de yeni bir yaşam biçiminin mekânı olacaktır." (Batuman, 2002:43) Bülent Batuman'ın belirttiği üzere, daha 1930'lara gelinmeden yeni hayat tarzının gelişmesine öncülük etmek gibi bir görevi yüklenir Yenişehir; yerleşimcileri de Cumhuriyet'in kurucu kadrosunda yer alan isimlerle gelişimi destekleyecek kişiler olur.

1920'lerin sonuna doğru bulvar üzerinde ve yakın çevresinde arsa sahibi olanların listesini veren Tansı Şenyapılı, pek çoğu milletvekili ya da yüksek bürokrat isimlerinden oluşan listenin ardından Ankara'nın eski ailelerinden bazılarının da Yenişehir'de arsa sahibi olduklarını belirtir. En büyük arsalarsa orduevine ve R. Soysal'a aittir (Şenyapılı, 2004:43-44). Yenişehir, kent burjuvazisinin oluşmasına katkıda bulunacak; yerleşimcileri sayesinde, modern hayat anlayışının yayılacağı bir merkez olacaktır.

"Yenişehir, otuzlarda hem İstanbul'dan ve diğer büyük şehirlerden Ankara'ya göç etmiş bürokrat ve siyasetçilerin, hem de eski şehrin rejimle uyumlu kimi zengin sakinlerinin yeni ikametgâhı olmuştur. Bu yeni yaşam tarzına uygun bir mimari yapılanmanın ortaya çıkmasına da sebep olur (Yavuz, aktaran Cantek, 2003:47). 1928'de Ankara'da doğan ve gazeteciliğe *Ulus* gazetesinde başlayan Cüneyt Arcayürek, çocukluğuna rastlayan yıllarda Ankara'nın ikiye bölünmüş bir kent olduğunu söyler; "eski Ankara ile daha çok yüksek zevatı muhteremin oturduğu Yenişehir" arasında görünmeyen bir çizginin varlığından söz eder (Arcayürek, 2005:49). Bu ikilik eski Ankara ile Yenişehir arasında yoktur yalnızca; bulvarın Kızılay ve Sıhhiye yönleri de birbirinden farklı gelişir ve memur konutları Sıhhiye tarafına düşer.

1940'lı yıllarda Kızılay, düzenli ve yeşil oluşuyla da önem kazanır. Çevredeki tüketici profili, hizmet sektörünün burada toplanmasını geciktirmez; akla gelebilecek her türlü ihtiyacı karşılamak üzere yeni yerler açılır. Bu yıllar, bir yandan da Ankara'nın ciddi bir konut sorunu yaşadığı yıllardır; köyden kente göçün öncelikle Ankara'ya yöneldiği bilinir ki halkın çözümü olan gecekondular da ilkin başkentte yoğunlaşır. "Kızılay'ın alt gruplar açısından artan erişilebilirliği, çok partili sistemin getirdiği katılım hakkı ile birlikte düşünüldüğünde kent merkezine dair bir kullanım talebini gündeme getirir. Kamusal alanın kendisi, seçkinlerin sergilediği bir gösteriden alt sınıfları da kapsayan ve geniş bir katılım hakkıyla tariflenmiş bir arenaya dönüşür (Batuman, 2002:56).

1960 yılına gelindiğinde, ülkedeki siyasal gerilim üst noktaya varmıştır; Demokrat Parti karşısında oluşan muhalefetin sesi yükselmeye, sokağa taşmaya başlar. Ankara'daki fakülte ve yüksekokulların çoğu Yenişehir ve çevresindedir; bölge, öğrenci eylemlerine, siyasal olaylara sahne olmaktadır. Ankara ülkenin merkezindedir, Yenişehir de Ankara'nın. 1965'in Nisan-Mayıs aylarında yaşanan olaylar "Kızılay Olayları" adıyla geçer tarihe. Askerî yönetimlerin, koalisyon hükümetlerinin, uzun yıllar sürecek çalkantılı bir dönemin görüp geçirdiği ne varsa Yenişehir'de de o vardır

ve Yenişehir, merkezde olmanın sorumluluğu ve huzursuzluğu içindedir.

61 anayasasının getirdiği düşünsel ortamda toplumsal hareketler de gelişir. Sosyalist akımın gelişmesi ve TİP'in varlığı, sendikalar ve grev kanunlarının işlerliği, işçi sınıfının güçlenmesini beraberinde getirir; ülke sanayileşme çabası içindedir. Zamanla parlamento, geniş halk kitlelerinin talebini karşılayamaz duruma gelir; 70'lere doğru yükselen halk hareketini ve şiddet olaylarını engellemek için 12 Mart 1971'de TSK yönetime el koyar. Yurt içinde ve dışında yankılar uyandıran tutuklamalar, yargılamamalar başlar ve tepkilere rağmen sürer; idam cezaları onaylanarak infazlar gerçekleştirilir. Yenişehir, tüm bu olanların ortasındadır.

Bülent Batuman, Kızılay'ın 60'lardan 70'lere uzanan durumunu şöyle özetler: "Burjuva gündelik yaşantısı için lüks tüketim hizmetlerinin mekânı, büyük sermaye için kentin iş merkezi, yükselmeye başlayan işçi eylemleri için politik bir arena, özellikle gecekondu bölgelerinde yaşayanlar için ise -Sevgi Soysal'ın 'Yenişehir'de Bir Öğle Vakti' adlı romanında tasvir ettiği gibi- kente dahil olmak için temas edilmesi gereken bir statü göstergesidir" (2002:63).

Sevgi Soysal'ın, *Yenişehir'de Bir Öğle Vakti*'nde anlattığı Yenişehir, 70'lere böyle gelir ve yazar, kısa ömrünce Yenişehir'de yaşamıştır.

Sevgi Soysal'ın Yenişehir'i ve kalabalıktan birileri:

Çocukluğunu, gençliğini Yenişehir'de geçirir Soysal. Sokaklarında oynar, okullarında okur, evlenir; hayatına yön veren değişimleri hep burada yaşar. "Ondaki kent bilincinin gelişiminde bu yaşam serüveninin izlerini bulmak, yazdıklarında öncelikle mekân kavramının sağlam bir altyapıya sahip olduğunu görmek ve eserlerinde başkentin neredeyse bir karakter kadar öne çıktığını, okuru, o karakterin çocukluk, gençlik, orta yaşlılığıyla tanıştırdığını ve kısmen bunu bir borç ödercesine yaptığını düşünmek mümkün" (Doğan, 2003:213). Ölümünden kısa bir süre önce kaleme aldığı bir yazıda "biz Yenişehir bebeleri yine de sokakta oynamayı, arsalarda oynamaya yeğlerdik" (Soysal, 1986:109) diyen Soysal'ın, çok iyi bildiği bir kenti, Ankara'yı, özellikle de Yenişehir'i ne denli gerçekçi anlattığı, bunu yaparken insan-mekân ilişkisini ustaca yansıttığı bilinir.

Yenişehir'de Bir Öğle Vakti, yazarın gözlemlerinden, anılarından hareketle kurguladığı bir romandır. Bir kavak ağacının devrilme sürecini kapsayan olay zamanında roman kişileri aracılığıyla Ankara'nın başka mekânlarına da uzanırız. Kentsel yaşamın izlerini sürerken Soysal'ın eleştirel tavrını da hissederiz.

Yenişehir'de Bir Öğle Vakti, 1973'te yayımlanır; ertesi yıl da Orhan Kemal Roman Ödülü'nü kazanır. Ödül jürisi üyelerinden Konur Ertop, ödül sonrasında görüşlerini belirtirken şunu söyler: "Yenişehir'de Bir Öğle Vakti' kalabalık kahramanlarını ustaca bağlanmış öykücüklerle Başkentin hareketli bir noktasında bir araya getiriyor ve iyi bulunmuş bir alegoriyle (yıkılan bir kavak ağacıyla) toplumumuzda meydana gelen değişikliğe işaret ediyordu. (...) Çeşitli toplum katlarından, ayrı kuşaklardan zengin bir kahraman kadrosu sergileyebilmesi onun başarıları arasındadır. Kahramanların arkasında Türkiye'nin son elli yıldaki serüveni kendisini gösteriyor." (1974:4)

Sevgi Soysal, farklı sosyal gruplardan seçer roman kişilerini. Romanın ilerleyen sayfalarında Salih Bey'in ailesi; özellikle de çocukları Doğan ve Olcay'la, onların arkadaşı Ali ön plana çıkıp diğer roman kişilerinden çok daha ayrıntılı anlatılsa da romanı oluşturan öykülerin her birinde başka bir hayat çıkar karşımıza; yaşayışları, gelir düzeyleri, kültür birikimleri apayrı kişiler, kendi öykülerinin kahramanı olurlar. Soysal geri dönüşlerle roman kişilerinin geçmiş yaşantıları hakkında da bilgi sahibi olmamızı sağlar; Aysel'in neden kötü yola düştüğünü, Mehtap'ın; bankadaki son parasını çeken Necip Bey'e neden kızdığını anlayabiliriz bu sayede; Mevhibe Hanım'ın titizliğini, Güngör'ün gözü

Yenişehir'de Bir Öğle Vakti, yazarın gözlemlerinden, anılarından hareketle kurguladığı bir romandır. Bir kavak ağacının devrilme sürecini kapsayan olay zamanında roman kişileri aracılığıyla Ankara'nın başka mekânlarına da uzanırız. Kentsel yaşamın izlerini sürerken Soysal'ın eleştirel tavrını da hissederiz.

dönmüş hırsını, Soysal'ın tipleri seçme ve onları anlatmadaki ustalığıyla kavrarız. "Anlattığı her insanla başka bir sorun koyar ortaya. Her kişisinin ayrı bir sorunu vardır. Kişileri açısından özel, bireysel bir sorun. Ama bu sorun temelde toplumsaldır. Kişilere yansıyış biçimi değişiktir yalnızca" (Özkırımlı, 1980: 127-128).

Samanpazarı'nda oturan Ahmet, mahallenin gençlerinden farklı görünmek isteyen, tezgâhtarlıktan kazandığı paranın neredeyse tamamını üstüne başına yatıran genç bir adamdır. Pahalı giysiler içinde dolaşan "Ahmet için Ulus'tan alınmış bir malın hiçbir kıymeti yoktur." (s. 14) Alışveriş için Kızılay'ın pahalı mağazalarını seçer; "Hem sınıfının bilincinde olan, hem de bu sınıfı atlamak için 'biçimsel' değişikliklerin yeterli olacağına inanan bir tiptir" (İdil, 1998:86). Birlikte dolaştığı Şükran'la, onda, kendi mahallesindeki kızlardan daha üstün özellikler bulduğu için zaman geçirmektedir. Cinsel açlığını da onda gidermek ister; ama bunda başarılı olamaz; Büyük Mağaza'nın bodrum katındaki denemelerinden birinde kız kardeşinin hatırlatılmasına da fena halde bozulur.

Hep acelesi olan, üşengeçlikten nefret eden Hatice Uzgören, emekli öğretmendir. Korkutmaya alışık bir tiptir, hükmedebileceği insanları ezmekten zevk duyar. Tez canlılığı da işlerin bitmesi, eve alınacak şeylerin en ucuzunu araştırıp bulmak içindir; kılı kırk yarar öteberi alırken. Hoşgörüsü yoktur, uygar insanın hiçbir hatayı affetmemesi gerektiğini düşünür. Dana kıyması almak için geldiği reyonda aradığını bulamayınca görevliye çıkışır; kasada, trafikte, olduğu her yerde bir şeylere kızan Hatice Hanım için kanunların çiğnenmesi büyük suçtur; ama bir düzine çay kaşığını avuçlayıp cebine atmaktan çekinmez. Başı hep dik, hep havadadır; Kızılay'ı dolduran kalabalıkta kendini ayrı tutar ve kendi statüsünde olmayanların burada bulunmamaları gerektiğine inanır.

Selanik eşrafından olmakla övünen Necip Bey, Lozan'da öğrenim görmüş, Avrupa'yı dolaşmış, tipik bir mirasyedidir. "Ekòse golf pantolonu, papyon kravatıyla, uzun saplı şemsiyesiyle göze çarpmayacak bir tip" de değildir (s. 46). Avrupa görgüsünü her şeyiyle uygulamak ister; zevkleri, beğenileri onun için birer gurur kaynağıdır; "modası geçmiş bir amele dini" olarak gördüğü komünizmden nefret eder (s. 59). O da Hatice Hanım gibi yaşadığı çevrede kendini yabancı hissetmektedir; ancak "Necip Bey, biraz da Avrupa görmenin sağladığı ve bir mirasyedi olmanın getirdiği güvenceyle, Hatice Hanıma göre bir sınıf üsttedir. Yasaların uygulanmasını başkalarına bırakması gerektiğini bilecek kadar 'soylu'dur. Yaşamını karşılaştırmalar üzerine kurmuştur" (İdil, 98:88).

Kafkasyalı bir göçmen ailesinden olan Mehtap'ı Necip Bey'in para çekmek için geldiği bankada tanırız. Karayolları'nda memur kadrosuyla otuz yıl çalışmış kaynak ustası bir babanın kızıdır. Ailesiyle birlikte Konya'dan gelmiştir Ankara'ya; Yenimahalle'de otururlar. Bankada çalışırken akademiye devam eden Mehtap'ın tek hayali, yıllardır çektikleri sıkıntıdan, yoksulluktan; özellikle de babasını kurtarmak, iyi bir evde oturabilmektir. Para biriktirebilmek için çay bile içmez bankada; ne var ki durumları Konya'dakinden daha kötüdür, üstelik babası içmeye başlamıştır. Necip Bey'in bankadaki son parasını çekmesiyle sevince benzer şeyler duyar; para biriktirebilme umudunun sarsılmasını istemez çünkü.

Paskalya yumurtası boyayarak başladığı işlerde durmadan ilerlemek için her fırsatı değerlendiren

Güngör, Çankaya'da ithal mobilyalar satar; maddî varlığı, dükkânın bir eşini de Nişantaşı'nda açacak düzeye ulaşmıştır. Kendi kurallarına göre oynadığı bir oyundur ticarî hayatı; hep daha çok kazanma hırsıyla doludur. "Nişan almayı bilen doğru hedefi vurur" (s. 83) anlayışıyla hem zekâsını hem parasını kullanır. "Zimmetine para geçirmek, bir memurun alacağı en doğru tavırdır" ona göre (s. 81). Eve, ev dekorasyonuna, yanında dolaştırdığı kadının giyimine çok önem verir; bunları da statüsünü yükseltmeyi amaçlayan birinin gözleriyle görür ve izler.

Hayattan, hayatın sunduklarından, neşeden yanadır Necmi; "Bu dünyaya duman arkasından bakacan ki tadı olsun" görüşündedir (248). Boya tezgâhını Piknik'in, bahçesinde devrilmek üzere olan kavağın bulunduğu apartmana bakan kapısının yanına kurar hep. Gelip geçen herkes muhtemel müşteridir onun için. Çingenedir, kâğıt oyunlarını çok iyi bilir; esprilidir, gülmeyi ve güldürmeyi sever. Saçına başına özen gösterir, anasının diktiği renkli gömleklere zıt pantolonlarla rengârenk dolaşır ortalıkta.

Babasının ablasına tecavüzü sonucu doğan Aysel, daha başından kaybetmiş biri olarak tanıtılır okura; "beşinci sınıf bir pavyonda çalışan" (s. 260) "anneabla"sının ilgisizliğiyle Hacı Doğan sokaklarında açlıktan kıvranarak büyümüştür. Ergenliğe girmeden, henüz 11 yaşında, kendisine çikolata veren bir adamla birlikte olur; 13 yaşında "Gölbaşı gazinosunda şarkı söylemeye, müşterilerle içki içmeye, arada müşterilerden uygun gördükleriyle gitmeye başla"r (s. 265); 15 yaşında nüfus kâğıdına kavuşur. Kapalı tutulduğu odalarda geçer ilkgençliği. Yine de mücadeleden yılmayan bir kişiliğe sahiptir; üstelik "erkeğin sinir uçlarıyle oynamayı bilen". (s.267) biridir artık. Yaptığı işe, "erkeklerin ona, orasına burasına bakarak bakmasına" alışmıştır (s.270).

Sakarya Caddesi'nin delisi'dir o; adını bilmez okur. Uzun sakalı, tarak görmemiş saçları ve yaz kış çıkarmadığı paltosuyla arada yüksek sesle bir şeyler söyleyerek dolaşır. Öfkesini belli eder, diretir, tuhaf sesler çıkarır. Bir şey yediği görülmemiştir hiç. Balıkçılar, taksi şoförleri, bütün esnafın tanıdığı, sokakları mesken tutmuş bir "deli"dir.

Salih Beylere ait apartmanın kapıcısıdır Mevlût. Evlidir, küçük bir oğlu vardır. Çalışıp didinen, büyük şehre tutunma çabasında olan biridir. Mevhibe Hanım'ın tehditleri yüzünden karısının "köylü"lüğünü engellemeye çalışsa da başarılı olduğu söylenemez. Kavak da romanın sonunda, ön bahçeye çamaşır astığı için karısına kızan Mevlût'un üzerine düşer.

Salih Bey-Mevhibe Hanım, Olcay, Doğan ve Ali:

Çocukluğu Samanpazarı'nda geçen Salih Bey, ailece yaşadıkları yoksulluktan, kendini ayrı tuttuğu insanlardan uzaklaşma düşü içinde hep çok çalışmış, ezberler yapmış, girdiği bütün sınavları kazanmıştır. Hukuk Fakültesi'nde ceza profesörüdür, bilirkişilikten de iyi para kazanır; "sabırlı, hesaplı ve çalışkan ilerleyişinde, kurallara ve kuralcılara kayıtsız şartsız uymuş olmasının su götürmez bir payı vardı"r (s. 105). Salih Bey'in "sevmeyi daha küçük yaşlarda unutmuş" (s. 103) biri olarak sürdürdüğü hayatında güvendiği tek şey, çalışmaktır. Yoksulluktan kurtularak yükselmek, çocuklarına beyaz çorap giydirip eline top veren aileler arasına girmek amacına da uygun olarak Mevhibe Hanım'la evlenir. Oturduğu semte, mesleğine, hayat standartlarına bakılırsa amacına ulaşmış görünür.

Salih Bey'in aksine nüfuz sahibi bir aileden gelen Mevhibe Hanım, "vekil bir baba"nın kızıdır. Bütün çocukluğu ve gençliği babasının otoritesi, analığının baskısı -kendi annesi Trabzon'da bırakılmıştır- altında geçmiştir. Kuralcı, aşırı titiz, alabildiğine ölçülü, cimri ve düzen meraklısıdır; ev işlerini de büyük bir ciddiyetle yapar. Eski bir Halk Partilidir ve babasının ona sormadan kaydını yaptırdığı partinin "kadın kolları"nda, hayır işlerinde çalışır; kendi yanı başındaki fukarayı

Sakarya Caddesi'nin delisi'dir o; adını bilmez okur. Uzun sakalı, tarak görmemiş saçları ve yaz kış çıkarmadığı paltosuyla arada yüksek sesle bir şeyler söyleyerek dolaşır. Öfkesini belli eder, diretir, tuhaf sesler çıkarır. Bir şey yediği görülmemiştir hiç. Balıkçılar, taksi şoförleri, bütün esnafın tanıdığı, sokakları mesken tutmuş bir "deli"dir.

görmez ama. Babaya olduğu gibi devlete de kayıtsız şartsız itaat edilmesi gerektiği fikrindedir.

Sevgi Soysal; Salih Bey ve Mevhibe Hanım'ı tanığımız bölümler sonrasında, onların çocuklarıyla da tanıştırır bizi; böylece bir aile, romanda ağırlık kazanmış olur. Olcay ve Doğan'la, arkadaşları Ali'nin geçmişleri ve ilişkilerinin anlatıldığı sayfalarda, her biri kendi içinde öyküsünü ve kahramanını yaratan bölümler yerine birbiriyle ilintili bölümlerle karşılaşırız.

Mevhibe Hanım'ın bin bir özenle büyüttüğü oğlu Doğan, başarılı geçen yıllardan sonra atom fiziği okumak için gittiği Paris'te sinemaya merak sarmış; bursunun kesilmesi, sinema eğitimi için ailesinden destek alamaması üzerine de yurda dönmüştür. Mevhibe Hanım, Doğan'ın sinemacılık uğraşlarını hoş karşılamamakta, başarılı geçmişine uygun bir okula gitmesini istemektedir. Annesinin otoriter baskısını hep üzerinde hisseden Olcay da yaşıtlarıyla ilişki kuramadığı, korkular yaşadığı bir çocukluk geçirmiştir. Annesinin, ağabeyi Mahmut'a benzemesinden korkarak paraya kıyıp gönderdiği Amerikan Koleji'nde gönlünce okuyabildiği, kendini daha rahat ifade edebildiği bir ortam bulmuş; okuldaki her etkinliğe katılmış; yaşadığı erken ilişkiler kendini suçlu ve başarısız hissetmesine yol açsa da öğrenimini sürdürmüştür.

"Özellikle anneleri tarafından verilen burjuva görgüsü yeterince Olcay ve Doğan'ı hapseden ama zora düştüklerinde de sığındıkları bir alan sunmaktadır" (Altuğ, 2013:187). "Çocuklar için bu makinenin içinde, bu makineyi belirli bir biçimde işletmekten başka bir durum söz konusu olmayacağına göre, onlar ancak bu makineden koparak aynı yönde dönmenin aracı olmaktan kurtulabilirler. Ama o zaman makinenin çalışmayacağını bilir Mevhibe Hanım. Buna göz yummağa da hiç niyeti yoktur. Çocukları ise, aslında belirli bir makinenin parçası olduklarını bildiklerinden, bu makineden kopsalar da tek başlarına anlamsız bir parça olarak kalmak ya da beğendikleri makineye uyamamak, ya da uydukları makinenin yine beğenmedikleri bir makine olması korkusuyle olumsuz bir sınırda yaşarlar." (Soysal, 1981: 141)

Sevgi Soysal; Salih Bey ve Mevhibe Hanım'ı tanığımız bölümler sonrasında, onların çocuklarıyla da tanıştırır bizi; böylece bir aile, romanda ağırlık kazanmış olur. Olcay ve Doğan'la, arkadaşları Ali'nin geçmişleri ve ilişkilerinin anlatıldığı sayfalarda, her biri kendi içinde öyküsünü ve kahramanını yaratan bölümler yerine birbiriyle ilintili bölümlerle karşılaşırız.

Kalburüstü bir ailenin sevgisiz büyümüş çocuklarıdırlar; Doğan'ın, Altındağ gecekondularında amatörce çektiği belgesel filminin gösterimi sonrasında tanıştığı Ali, ikisini de etkiler. Olcay'ın, Doğan sayesinde tanıdığı Ali'ye olan duyguları kısa sürede aşka dönüşür. Kazıkiçi Bostanları'nda ailesiyle oturan Ali, iki kardeşin yetişme koşullarından çok daha farklı koşullarda büyümüştür, Hukuk Fakültesi öğrencisidir. Sol hareketin içinde yer alan entelektüel bir gençtir; romanın ilerleyen sayfalarında tutuklanır, sonra serbest bırakılır.

"Doğan ile Olcay zayıf ve güçlü yanlarıyla, bilinç arayışlarıyla ne derece gerçekçi çizilmişlerse, onlara gerçek dünyayı açan, romanın ideolojik doğruluğunu ayakta tutan Ali o derece idealize edilmiş bir tip. Ona ait her şey: evi, anası-babası, konuşması, davranışları, anası-babası karşısındaki tutumu, çay içişi, evin içinde konukların yanına pijamasının altını giyerek çıkışı vb. yazarın sevgi aylasıyla çevrili hep" (Doğan, 1973:37). Böyle düşünen, Mehmet H. Doğan değildir, yalnızca. Selim İleri "Ali 'tip'ini seven yazar, onu eleştirmekten sürekli kaçınır" (İleri, 1977:9-10) der sözgelimi. Vedat Günyol'a göre de "yaşayışı, düşüncesi, davranışlarıyle bir özlem niteliği taşıyan"; Soysal'ın, "adını 'Ali' koyduğu bir gönül durağıdır" roman kişisi (1977:163). Fethi Naci, romanın yayımlanışının ardından yazdığı bir yazıda, Doğan'ı kitap gibi konuştuğu için eleştiren Ali'nin "arada sırada (...) 'kitapça' konuşsa da, enayice laflar etse de genellikle ayağını topraktan ayırmayan bir kişi" olduğunu söyler, "romanın 'olumlu' kişisidir" ona göre de (1973:30-31).

Ali öyle etkileyicidir ki Hukuk Fakültesi'ni kazanan Doğan, onun da orada okuduğunu öğrenince kaydını yaptırmaya karar verir; onun gibi çayını şekersiz içer. Bilinçsizliği, Altındağ'daki yoksulluk görüntülerini çekme çabasıyla örneklendirilir ilkin; oysa Ali,

Mümtaz İdil'in deyişiyle "yoksul kesimden gelmesi ve yaşamını hep çalışarak kazanmak zorunda kalması" (1998:93) nedenine bağlanarak bilinçli bir genç olarak çıkarılır karşımıza. Soysal'ın konuşma şekillerinden giyinişlerine ikisini karşılaştıran betimlemeleri, Doğan'ın aleyhinedir hep. Kitap gibi konuşan Doğan kadife pantolonu, süet ayakkabıları içinde sol görüşleri savunsa da halkını yeterince tanımazken Ali halkın sorunlarının tam ortasındadır.

Olcay'a gelince... "İşçi sınıfından ve sosyalist Ali'ye bağlandıkça bireysel olarak hissettiği adalet tutkusunu siyasal bir tavra dönüştürmeye" çalışan, "daha toplumcu ve hakiki hayatı arzulayan" Olcay, "burjuva görgüsünün ve yaşam tarzının ona sunduğu konforlardan memnun, onların içine gömülmeye yatkın bir yapıdadır (Altuğ, 2013:186, 188). İçinde yaşadığı ikilikte, ait olduğu çevreyle ilişkilerini sürdürmeye devam eder. Ali'nin sözünü ettiği "vazgeçiş"i gerçekleştiremez; Doğan da Yenişehir'de tartışmıştır Ali'yle.

Sevgi Soysal *Yenişehir'de Bir Öğle Vakti*'nde çok iyi gözlemlediği kişileri anlatır; romanına yansıyan da güncel Ankara'dan görüntülerdir; çeşitli insanlık durumlarıyla birlikte.

***

Başkent Ankara'nın en kalabalık, en renkli semtini ele alır Sevgi Soysal. Yenişehir, ticarî ve toplumsal hayatın yoğunlaştığı, insanların kaynaştığı bir bölgedir. Memurlar, tezgâhtarlar, işyeri sahipleri... Yazar, çalışma saatlerine ara verildiği bir öğle vaktini seçerek toplumun farklı kesimlerinden insanları bir araya getirir. Onların ilişkileri ya da anlık temasları ile farklı sosyal gruplardan unutulmaz tipler tanırız; sorunları, sıkıntıları, özlemleri Yenişehir'i oluşturur; çünkü başkalarınca da söylendiği gibi bu insanların ortak özelliği, aynı gün ve saatte, aynı yerde olmalarıdır. Yenişehir, romanın mekân öğesini oluşturmakla kalmaz; kuşatıcı özelliğiyle romanın bütün kişilerini sarıp sarmalar.

Yenişehir'de Bir Öğle Vakti, yayımlanışından bunca yıl sonra bile okunuyor, yazı konusu oluyor, üzerinde incelemeler yapılıyorsa; bu, romanın hâlâ yaşadığını, ele aldığı insanların ve sorunlarının -görünüşteki tüm değişikliklere rağmen- temelde çözüm beklediğini göstermektedir.

Sevgi Soysal, bir öğle vakti, bir kentin en kalabalık yerinde bulunan insanlarda -bir büyüteçten bakıyormuşçasına- bir toplumun fotoğrafını çekmiştir; bize yansıyan, insan gerçeğini anlatan bu görüntüdür. ■

Kaynakça:

Altuğ, Fatih (2013). "Sevgi Soysal'da Karar Anları, Eşikler ve Yeni Başlangıçlar", *"Ne Güzel Suçluyuz Biz Hepimiz"* içinde. (Derleyen, Seval Şahin), İletişim Yayınları, İstanbul.

Arcayürek, Cüneyt (2005). *Bir Zamanlar Ankara*, 2. Basım, Bilgi Yayınevi, Ankara.

Batuman, Bülent (2002). "Mekân, Kimlik ve Sosyal Çatışma: Cumhuriyetin Kamusal Mekânı Olarak Kızılay Meydanı", *Ankara'nın Kamusal Yüzleri* içinde. (Derleyen, Güven Arif Sargın), İletişim Yayınları, İstanbul.

Cantek, L. Funda Şenol (2003). *"Yaban"lar ve Yerliler*, İletişim Yayınları, İstanbul.

Doğan, Erdal (2003). *Sevgi Soysal: Yaşasaydı Âşık Olurdum*, 2. Basım, Everest Yayınları, İstanbul.

Doğan, Mehmet H. (1973). "Yenişehir'de Bir Öğle Vakti", *Yeni Dergi*, S. 109.

Ertop, Konur (1974). "Orhan Kemal Ödülü Jürisi üyeleri, oylarını hangi eserlere, niçin verdiler?", *Milliyet Sanat Dergisi*, S. 82.

Fethi Naci (1973). "Yenişehir'den İnsan Manzaraları", *Yeni Dergi*, S. 109.

Günyol, Vedat (1977). *Çalakalem*, Çan Yay., İstanbul.

İdil, Mümtaz (1998). Bir Sevgi'nin Öyküsü, Kültür Bakanlığı Yayınları, Tarsus.

İleri, Selim (1977). "Sevgi Soysal Üzerine", *Türk Dili*, S. 304.

Özkırımlı, Atilla (1980). " 'Tutkulu Perçem'den 'Şafak'a, Sevgi Soysal'ın Yazarlık Çizgisi", *Tante Rosa* içinde. Bilgi Yayınevi, 3. Basım, Ankara.

Soysal, Sevgi (1986). *Bakmak*, 3. Basım, Bilgi Yayınevi, Ankara.

Soysal, Sevgi (1981). *Yenişehir'de Bir Öğle Vakti*, 6. Basım, Bilgi Yayınevi, Ankara.

Şenyapılı, Tansı (2004). *"Baraka"dan Gecekonduya*, İletişim Yayınları, İstanbul.